

■ У свеце раслін

Спыніць батанічную дыверсію

У новай кнізе вучоныя расказалі, якія пагрозы нясе распаўсюджванне па тэрыторыі краіны раслін-прышэльцаў

«Расліны-агрэсары. Інвазійныя віды на тэрыторыі Беларусі» — так называецца навукова-папулярнае выданне, складзенае спецыялістамі лабараторыі флоры і сістэматыкі раслін Інстытута эксперыментальнай батанікі імя В. Ф. Купрэвіча НАН Беларусі, што сёлета ўбачыла свет. Галоўная яго мэта — пазнаёміць чытачоў з чужароднымі відамі раслін, якія актыўна размнажаюцца і шкодзяць чалавеку і біялагічнай разнастайнасці, а таксама падказаць метады барацьбы з агрэсарамі.

— Кніга засяроджвае ўвагу на тым, што разам з абарыгеннымі, карыснымі і цікавымі раслінамі ёсць іншыя дрэвы і хмызнякі, на выгляд станоўчыя, але яны хаваюць розныя праблемы для насельніцтва, эканомікі краіны, — расказаў кіраўнік лабараторыі, доктар біялагічных навук, прафесар Віктар ПАРФЁНАУ. Так, з добрымі намерамі ў сельскай гаспадарцы пачыналі выкарыстоўваць баршчэўнік Сасноўскага. Але варта было расліне выйсці з-пад кантролю, як яна пачала актыўна распаўсюджвацца і трансфармаваць мясцовую прыроду.

Праблема агрэсіўных чужародных (інвазійных) відаў раслін у навуковым свеце не новая. Але калі біёлагі ведаюць пра зялёных прышэльцаў даволі шмат, то многія звычайныя людзі, якія часцей за ўсё і «дапамагаюць» ім займаць усё большыя тэрыторыі, пакуль нават не здагадваюцца пра цёмны бок многіх раслін, напрыклад такіх прыгожых кветак, як бальзамін ці віргінская астра.

Каб выправіць гэту сітуацыю, вучоныя выбралі каля 50 відаў інвазійных раслін, якія найбольш агрэсіўна паводзяць сябе ў нашай краіне, зрабілі іх апісанне, адзначылі фактары пагрозы, а таксама далі канкрэтныя рэкамендацыі па абмежаванні колькасці і знішчэнні. Пазнаць чужынцаў можна і па фотаздымках, якія былі зробленыя аўтарамі падчас навуковых камандзіровак па Беларусі.

— Інвазійныя расліны — агрэсары не толькі ў адносінах да чалавека, але і да іншых раслін, — адзначыў адзін з аўтараў кнігі, старшы навуковы супрацоўнік лабараторыі флоры і сістэматыкі раслін Аркадзь СКУРАТОВІЧ. — Яны кардынальна змяняюць тое асяроддзе, куды трапляюць. Напрыклад, калі бальзамін драбнакветкавы пасяляецца ў лесе, там больш не ўбачыць грыбоў ці ягад — такім шчыльным дываном ён разрастаецца.

Астра віргінская.

Якія ж зялёныя ворагі растуць побач з намі? У спіс трапілі не толькі ўжо вядомыя баршчэўнік Сасноўскага, сумнік канадскі і эхінацысціс шыпаваты. Гэта і клён амерыканскі, які пры высечцы можа пуская 10—15 парасткаў з аднаго ствала; дуб паўночны ці чырвоны — хуткарослая парода, якая выцяснэ абарыгенны від дуб звычайны; рабінія псеўдаакацыя (белая акацыя), якая ўтварае цэлыя лясы на поўдні краіны; лубін мнагалісты, тапінамбур, чырвоная і чорная бузіна, дзявочы вінаград, абляпіха крушынападобная і іншыя прадстаўнікі групы каранцінных раслін і пустазелля.

Зразумела, не трэба адразу кідацца знішчаць усіх «акупантаў», што растуць на прысядзібных участках. Вучоныя падкрэсліваюць — многія з гэтых раслін маюць права на існаванне ў культуры, але пры умовах пастаяннага кантролю з боку людзей за іх колькасцю і правільнай утылізацыі. Так, рэшткі інвазійных раслін нельга выкідаць каля лесу ці на пустыках — апынуўшыся ў натуральных умовах, чужынцы здольныя хутка разрастацца. А плады некаторых з іх, напрыклад чорнай бузіны ці іргі каласістай, пажадана збіраць з расліны цалкам, каб птушкі не разнеслі насенне па ваколіцах.

Толькі гаспадарлівы падыход — увага да таго, што расце каля дома, на ўскраінах вёсак, уздоўж дарог, пастаянная апрацоўка і засяванне шматгадовымі травамі зямлі, што пакуль не выкарыстоўваецца, праполка кветнікаў і агародаў — дапаможа зменшыць пагрозу ад агрэсараў для прыроды і чалавека.

Вераніка КОЛАСАВА. kolasava@zviazda.by

ПРАГМАТЫЗМ НЕ МОЖА БЫЦЬ БЕЗ ЛЮБОВІ

(Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.)

— Падпісаны паміж Беларуссю і Польшчай мемарандум аб аднаўленні воднага шляху Е-40 выклікаў у экалагаў і грамадскасці, мякка кажучы, неадназначную рэакцыю. А якая ваша пазіцыя па гэтым пытанні?

— Пазіцыя міністэрства такая: работы павінны ажыццяўляцца пасля правядзення ацэнкі ўздзеяння на навакольнае асяроддзе, на падставе праектнай дакументацыі, якая разам са справаздачай аб ацэнцы ўздзеяння на навакольнае асяроддзе ва ўстаноўленым парадку павінна быць прадстаўлена на дзяржаўную экалагічную экспертызу. Мы зыходзім з таго, што закон «Аб асабліва ахоўных прыродных тэрыторыях» забараняе ажыццяўленне дзейнасці, у выніку якой аказваецца альбо можа быць аказана шкоднае ўздзеянне на прыродныя комплексы і (або) такія тэрыторыі. Таксама на тэрыторыі нацыянальнага парку забараняецца дзейнасць, якая вядзе да змянення гідралагічнага рэжыму.

Улічваючы, што праект можа мець трансгранічнае ўздзеянне, неабходна прадугледзець выкананне ўсіх палажэнняў Канвенцыі аб АУНА ў трансгранічным кантэксце.

— Міністэрства актыўна прасоўвае ідэі па пераходзе да «зялёнай» эканомікі. Якія з іх ужо паспяхова рэалізуюцца?

— У краіне прыняты шэраг дакументаў, накіраваных на развіццё «зялёнай» эканомікі. Паралельна, пры ўдзеле міжнародных партнёраў, рэалізуюцца мерапрыемствы па экалагізацыі асобных тэрыторый, вытворчасцяў на прыкладзе 23 пілотных ініцыятыў, якія распаўсюджваюцца на ўсе рэгіёны. Сёння можна казаць пра станоўчыя вынікі, дасягнутыя ў рамках рэалізацыі гэтых праектаў.

Напрыклад, у Барысаве на УП «Папяровая фабрыка» Дзяржзнака ўстаноўлена першая партыя абсталявання для лініі вытворчасці офіснай паперы з другасных рэсурсаў. На прадпрыемстве «Камунальнік» пастаўлены комплекс абсталявання для драбнення драўняных адходаў у біяпаліва для выкарыстання ў кацельні. У Жыткавічах сэрвісе ўстаноўлена абсталяванне па транспарціроўцы і перагрузцы сапрапелю, што дазволіць адкрыць вытворчасць высокаэфектыўных арганічных угнаенняў. Завершана мадэрнізацыя вытворчасці лакальных ачышчальных збудаванняў ва Уздзенскім раёне.

Асабліва падкрэсліваю, што ў выніку рэалізацыі 16 ініцыятыў грамадскіх арганізацый створана 50 новых працоўных месцаў, 270 чалавек атрымалі дадатковае працаўладкаванне.

Новым напрамкам, які мы падтрымліваем, з'яўляецца развіццё «зялёных» устойлівых гарадоў. Так, у Брэсце будзе ўкаранёна канцэпцыя «Сімбія-Сіці», якая прадугледжвае стварэнне разумнага, экалагічна і эканамічна, сацыяльна адказнага горада. Адначасу і праект «Падтрымка зялёнага горадабудаўніцтва ў малых і сярэдніх гарадах Беларусі (Зялёныя гарады)». Ён ажыццяўляецца ў Полацку, Наваполацку і Навагрудку.

— Міжнародныя структуры і беларускія грамадскія арганізацыі ажыццяўляюць нямала праектаў, накіраваных на экалагічную адукацыю дзяцей. Ці ёсць у Міністэрства планы па актывізацыі работы, развіцці разнастайнасці формаў выхавання ў падрастаючага пакалення прыязнага стаўлення да прыроды?

— Безумоўна, мы ўдзячны нашым партнёрам за тую работу, якую яны праводзяць. Дзеці сёння дастаткова эрудзіраваныя ў пытаннях экалогіі. Мы бачым сваёй асноўнай задачай прыцягненне школьнікаў, студэнтаў ды ўсяго насельніцтва да навадзення парадку на зямлі. Перакананы, што пасля ўдзелу ў акцыі «Зробім!» чалавек не будзе выкідаць смецце каля вадаёма ці ў лесе. Таму ўсіх заклікаю актыўна ўдзельнічаць у добраўпарадкаванні тэрыторый. Мы гэта робім не для кагосьці, а для сябе, бо прыемна знаходзіцца там, дзе чыста і камфортна.

— Нядаўна вы сустрэкаліся з калегамі з дзяр-

жаў-удзельніц Снд. Было падпісана міжурадавае Пагадненне паміж Беларуссю і Расіяй аб стварэнні трансгранічнай ААПТ «Запаведнае Паазер'е».

— У склад «Запаведнага Паазер'я» ўвайшлі з беларускага боку заказнікі «Асвейскі» і «Чырвоны Бор», з расійскага — нацыянальны парк «Себежскі». Хачу адзначыць, што нашы заказнікі з'яўляюцца біясфернымі рэзерватамі — месцамі, дзе ахоўваюцца ўчасткі малапарушаных экасістэм з рэдкімі і знікаючымі відамі жывёл і раслін. Цяпер і расійскі бок спрацоўвае навуковае абгрунтаванне абвешчэння «Себежскага» біясферным рэзерватам. У перспектыве гэта дазволіць падрыхтаваць і падаць намінацыйную заяўку для ўключэння трансгранічнай тэрыторыі «Запаведнае Паазер'е» ў Сусветную сетку біясферных рэзерватаў ЮНЕСКА. Гэта будзе першая для Беларусі і Расіі ахоўная прыродная тэрыторыя такога высокага міжнароднага статусу.

Дарэчы, ва ўсім свеце толькі 16 такіх трансгранічных біясферных рэзерватаў. Сярод іх і Белавежская пушча — у Беларусі з Польшчай, Вялікі Алтай — у Расіі з Казахстанам.

— Ці плануецца рэарганізацыя міністэрства і падпарадкаваных яму устаноў?

— Сёлета праведзена аптымізацыя цэнтральнага апарата Мінпрыроды і яго тэрытарыяльных органаў, такім чынам з 1 верасня скарацілася колькасць

дзяржаўных служачых у нашай сістэме. Таксама з катэгорыі дзяржслужачых выключаны тэхнічныя работнікі.

У ліпені завершана рэарганізацыя Белгідрамета шляхам далучэння да яго абласных цэнтраў, што дало магчымасць павысіць эфектыўнасць кіравання гэтай службай. Зараз прымаюцца меры па павышэнні якасці работы Белгідрамета ў частцы прагназавання надвор'я. Тэрыторыя краіны не цалкам пакрыта метэастанцыямі, што, натуральна, пагаршае вынік прагназавання. Вызначыўшы канкрэтныя пункты, мы плануем стварыць каля 20 новых аўтаматычных метэастанцый. Не менш за 30% метэастанцый, якія сёння дзейнічаюць, маюць патрэбу ў мадэрнізацыі.

Акрамя таго, Мінпрыроды імкнецца сумесна з прадстаўнікамі навукі, сферы інфармацыйных тэхналогій укараніць сучасныя інвацыйныя распрацоўкі. Беспілотнікі, квадракоптары, фота- і відэапаستкі могуць замяніць некалькі чалавек «у полі». Канчатковая мэта рэарганізацыі — найбольш эфектыўнае размеркаванне наяўных матэрыяльных і кадравых рэсурсаў.

— Андрэй Паўлавіч, у вас рэпутацыя моцнага гаспадарніка і эканаміста. Ці не азначае гэта, што і да прыроды вы будзеце ставіцца вельмі рацыянальна?

— Прызначаючы мяне на пасаду, Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка нагадаў аб сваім надзвычай паважлівым стаўленні да прыроды. Думаю, менавіта так кожны чалавек павінен ставіцца да яе. Якім бы эфектыўным ні было міністэрства, без падтрымкі насельніцтва, кіраўнікоў прадпрыемстваў і арганізацый не атрымаецца зберагчы і прымножыць нашы прыродныя багацці. Безумоўна, кіраваць прыроднымі рэсурсамі трэба рацыянальна, разумеючы, што яны не бязмежныя. Аднак пры ўсім прагматызме я лічу, што любоў да прыроды, роднай зямлі — гэта абавязковы складнік характарыстыкі міністра прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя.

Аксана ЯНОЎСКАЯ. yanovskaya@zviazda.by

Фота Анастасіі КІШЧУК.